

LBRIS

We know
books

Alison MacLeod

TANDRETE

LBRIS

We know
books

Cuprins

Acele lucruri ascunse	11
Zboară, micuță barcă	477
EPILOG: Tandrețe	731

Morții se puteau preocupa de lumea de apoi, dar aici – aici – se afla miezul vitezei universului: orașul se trezea din somn într-o vastă rețea de lumină, iar Mediterana, aflată la opt kilometri distanță, la Cagne, sclipea ca un măreț opal. El se trezise devreme și privise densitatea întunecată a nopții topindu-se în zorii zilei. Acum, străzile păreau un miraj, dizolvate pe jumătate în ceața dimineții. Până și zidurile antice ale orașului erau șterse, iar un câine care lătra în stradă părea mai degrabă o formă decât un câine. Pe balcon, printre florile de geranium, el își îngustă ochii: litoralul, până la Cap d'Antibes, tremura și sclipea. Era imposibil să îți dai seama unde se transforma marea în cer. Silueta unui transatlantic se materializa cu reținere, iar lumina era difuză, părând să fugă de urzeala și soliditatea vieții. Nimic din ceea ce atingea ziua nu rămânea solid, nimic nu rezista, nimic în afara florilor de geranium și a pumnului lor sfidător de roșeață.

Cu o zi în urmă, stând în șezut în cabinetul medical, îmbrăcat doar în lenjerie, exilatul aflase că, totuși, era înalt de un metru șaptezeci și cinci sau că atât de înalt era atunci când starea plămânilor săi îi permitea să se îndrepte. Acest lucru l-ar fi înveselit dacă nu ar fi cântărit patruzeci și cinci de kilograme, după cântarul francez, și o sută nouă livre, după cel imperial – adică nici măcar șapte „pietre”¹.

¹ Veche unitate de măsură a greutateii în sistemul de unități de măsură imperial britanic, echivalentul a 14 livre sau 6,35 kg (n.tr.)

El insistase să se cântărească pe ambele cântare, dar cele două națiuni erau de acord.

Asta însemna, cel puțin, că era luat pe sus, aproape literal, atunci când vântul sufla. Migdalii din oraș formau o mare de flori roz cu alb, fragilă și plutitoare. Briza ușoară revigora mirosul de sare. El avea nevoie doar de pălărie și de pantofi.

– Suntem gata? strigă el spre cameră. Unde e piedica pentru frână de la nenorocitul de scaun cu rotile?

Frieda păși pe balcon, deschise cu o pocnitură tabachera și se aplecă, cu o langoare rubensiană, peste balustradă. Nu avea intenția să se lase grăbită. La picioarele ei, plăcile pavajului erau presărate cu mucuri de țigară și coji de portocale, unele înnegrite de vreme, pentru că era neglijentă și cu totul nepăsătoare față de propria neglijență. Sub balcon, de bună credință, obloanele se deschideau către zi. Un bărbat de vârstă mijlocie se spăla într-un butoi în curtea din spate, cu bretelele atârinate de pantaloni, și, parcă special pentru ea, în timp ce arunca pe el cu apă cânta *La Donna é Mobile* a lui Verdi. Frieda ținea ritmul cu piciorul. Îi plăceau ritmurile viguroase.

Găinile, eliberate din cotețele lor, se îngrășau și cotcodăceau. Ea simțea mirosul de pâine proaspătă de la brutarul de peste drum; Monsieur Claudel ajungea întotdeauna înainte de ivirea zorilor la magazinul lui. Pisicile stăteau la pândă. O femeie cu părul încă prins în plasa pentru dormit întindea niște cearșafuri pe o funie și, undeva, un copil scâncea.

Încetul cu încetul, dimineața punea stăpânire pe zidurile medievale și pe anticele drumuri romane. Fântânile începeau să gâlgâie din nou. Proprietarii magazinelor își ridicau copertinele ca să se protejeze de potopul de lumină și potcoavele unui cal de tracțiune care se apropia bocăneau pe caldarâm. La fiecare câteva porți, căruțașul sărea de pe capră ca să tragă câte un bloc uriaș de gheață la adăpostul unui magazin sau zid de cafenea.

Ziua se revărsa, cafenelele începeau să se umple, iar ea privea oamenii aflați în vacanță, care își începeau ziua ezitant.

– Englezi, rosti ea pentru urechile soțului ei. Nu-și pierduse niciodată inflexiunile germane. Îți poți da seama după picioare. De neconfundat.

– Inconfundabil, spuse soțul ei.

Ea simți o miasmă înțepătoare – probabil o canalizare înfundată.

– Prefer „de neconfundat“.

Se întoarse, scutură scrumul în scuipătoarea în formă de buzunar de pe masa joasă de lângă scaunul lui și își relua poziția, privind în jos.

– Nu-i așa că e curios? Copiii englezi sunt mai frumoși. Sunt ca niște piersici grase și roz. Sunt splendoarea tuturor copiilor. Dar, pe măsură ce cresc, se întâmplă ceva. Nu înțeleg.

El plecă din nou capul.

– Putem pleca?

– Tu iubești Mediterana, Lorenzo. Trase adânc din țigara ei Gauloise. Iar asta chiar este cea mai frumoasă priveliște. Directorul nu ne-a mințit.

– Parcă ai fi un *Baedeker*¹.

Ei i se părea că mai degrabă era voioasă. În Anglia – deși nu și în celelalte țări vorbitoare de engleză – cineva trebuia să gândească întotdeauna înainte să deschidă gura. Trebuia să compui fraza înainte să vorbești. Engleza din Anglia era o capcană prin care cineva dezvăluia, fără să-și dea seama, detaliile situației sale: evoluția pe scara vieții, regiunea de unde provenea, acceptabilă sau nu, și nivelul de educație, de invidiat sau demn de milă. Cineva putea să dezvăluie neintenționat, în doar câteva enunțuri întâmplătoare, o aparentă lipsă de sentimente sau un exces al acestora; puterea de discernământ, naivitatea sau vinovăția; de asemenea, conformarea față de codul bunelor maniere sau eșecul de a se alinia. O persoană din Anglia ar fi putut să

¹ Faimos ghid de călătorie german (n.tr.)

spună: „Cât de interesant!“, iar interlocutorul ar fi trebuit să știe că aceasta spunea, de fapt: „Cât de îngrozitor de plicticos!“

Era o limbă pentru spioni, credea Frieda, un mijloc prin care nații vii puteau afla la ce se gândeau ceilalți sau cine erau cu adevărat. Prin comparație, limba germană era foarte pragmatică și, după toți acești ani, încă tânjea după simplitatea ei. Cineva spunea ceea ce dorea să spună. După căsătoriile cu doi englezi și procrearea a trei copii cu bărbatul numărul unu, era o vorbitoare fluentă de engleză, *natürlich*¹. Totuși, încă era considerată tăioasă sau chiar nepoliticoasă în engleză, în situații în care ar fi fost considerată doar directă în germană.

Dacă asta era o sursă de frustrări personale, cel puțin ea reușea să ocolească toate capcanele pe care engleza le pregătea pentru fiecare, inclusiv pentru Lorenzo. El se dezbarase de cea mai mare parte a inflexiunilor sale din Nottinghamshire, deși nu scăpase și de vocalele puternic pronunțate. Ea se minunase, cu ani în urmă, când îl auzise pentru prima dată vorbind în dialectul său nativ, ca să o satisfacă pe Lady Ottoline la eleganta ei petrecere din Londra. După aceea, Frieda îi spusese că vocea lui nu ar trebui să fie o simplă șaradă la o petrecere, că nu ar trebui să renunțe la el însuși, cel adevărat, dar el abia dacă ridicase din umeri. Își dorea, spunea el, să treacă prin societate „neobservat“.

Într-adevăr, supravegherea era un obicei atât de adânc înrădăcinat al englezilor, încât o confundau, credea ea, cu natura umană, presupunând că toate limbile erau ferestre pentru spionaj în fiecare persoană. Ce ironie absolută era faptul că, în timpul războiului, *ei* o acuzaseră *pe ea* chiar de acest lucru – spionaj! De parcă *ea* ar fi fost capabilă să păstreze vreun secret! Nu, nu-i lipsea insula aceea mică. Nu, deloc!

Exilatul răsuflă. Frieda fuma în liniște, în sfârșit. Ea îi bloca priveliștea, dar era liniște.

¹ Bineînțeles (în lb. germană în text, n.tr.)

Se aflau la trei sute de metri deasupra nivelului mării. Aerul marin ar fi trebuit să fie proaspăt, dar era deja prea fierbinte pentru acea oră matinală. El își dorea să fie afară și plecat. Nu-i ceruse el, în mod repetat, să-l elibereze, să se despartă de el? De unde putea să știe el dacă ea chiar avea de gând să-l elibereze în dimineața aceea sau era pe cale să-l vrăjească din nou ca să mai stea câteva zile în locul acela, „pentru sănătatea lui“?

Sau, mai degrabă, pentru „cea mai frumoasă priveliște“.

– Litoralul englezesc, murmură el, ne-ar fi folosit la fel de bine și cu mai puține cheltuieli.

Banii... cum îl mai măcinau! Nici chiar acum nu putea spune că nu-l mai puteau surprinde, precum fâlcile unui tigru. Făcuse o afacere bună cu *Chatterley*, 1 400 de lire în primul an, mai mult decât câștigase dintr-o carte în toată viața lui. Se simțise destul de bucuros pentru asta, până când agentul său englez îi spusese că Arnold Bennett, a cărui reputație era, în sfârșit – și tardiv, după părerea lui –, în scădere, încă reușea să câștige 22 000 de lire pe an. Bennett era un porc scăpat în trifoi.

O privi pe Frieda aprinzându-și o altă țigară. Cât de tare detesta fumul ei! De ce se afla el, de obicei, în direcția vântului care bătea dinspre ea?

În momentele sale cele mai pragmatice, accepta că ea nu avea să fie clintită de pe continent. Ei îi plăceau vilele continentale. Îi plăceau portocalele și nonșalanța europeană. Se baza pe țigările franțuzești și pe prezența iubitului ei italian, undeva pe aceeași masă de uscat. El știa că ea ar fi fost fericită să nu mai vadă Anglia niciodată. Anglia fusese nemiloasă cu ei amândoi. Chiar și în absența lui era nemiloasă – încă un roman sechestrat (ultimul, ultimul!). Totuși, din nefericire, lui îi lipsea Anglia.

Cât despre Frieda, ea se simțea recunoscătoare într-un mod simplu și fericit pentru liniștea în care își fuma țigara, pentru priveliștea de la balcon și pentru perspectiva unei vile noi – oricât de temporar ar

fi fost totul. Care era graba lui Lorenzo? Pe vremea când era fată, în timpul vizitelor cu familia la Curtea Prusiei, ea observase că nicio persoană importantă nu se grăbea, iar asta fusese o lecție pe care o ținuse minte întreaga viață, indiferent cât de desperate erau împrejurările.

Ea își schimbă piciorul de sprijin și privi spre un bărbat tânăr și frapant, cu păr negru, care purta pantaloni de flanel de culoare crem și o cămașă albă și scrobită, ce trecea pe dedesubt. Semăna puțin cu un ofițer de cavalerie pe care îl avusese, odată, într-un han bavarez. Pentru ce să te grăbești într-o zi fierbinte? Bagajele lor se aflau în taxi. Ea îl plăti pe șofer pentru răbdarea lui. Nu era peste puterile ei să facă planuri. Până la urmă, era germană și, deci, mai mult decât capabilă.

Acum, când se sprijinea de balustradă, simțea cum nodul părului ei aluneca ușor spre gât. Dacă bărbatul cu pantaloni de flanel ar fi ridicat privirea spre balcon, ea i-ar fi zâmbit ispititor. Asta l-ar fi făcut să privească înapoi. Micile plăceri ale vieții te ajutau să supraviețuiești.

Exilatul își întoarse capul, ciulind urechile când un chelner intră în camera lui și îndepărtă micul dejun pe care el nu-l dorise. Sanatoriul „Ad Astra Sanatorium” încerca în zadar să pară un hotel de lux, iar zdrăngăneala tăvilor era cunoscută drept „room service”. Mottoul locului nu era altceva decât un abuz al limbii latine. *Per aspera ad astra* – „Prin dificultăți, către stele”. El rânji la acest gând. Prin strădaniile barului sanatoriului, mai degrabă. Rezidenții tuberculoși jucau roluri de oameni fericiți aflați în vacanță, iar mirosul disperării din sala de mese, din fiecare seară, putea să-l omoare, se gândea el, mai repede decât propriii săi plămâni.

Doar la insistența lui tenace găsisse Frieda, într-un final, o vilă pentru ei. Sau cel puțin pretindea că găsisse. Uneori, pur și simplu, spunea ceea ce își imagina că ar fi potrivit pentru ziua respectivă. În urmă cu zece zile, el îi spusese că n-avea să mai petreacă nicio noapte în Trista Astra. Îi spusese că avea să moară din lipsă de somn;

noaptea, accesele de tuse din camerele vecine zguduiau întreaga clădire. Ea îi spusese că tusea care îl trezea era propria lui tuse.

Acum, ea se întoarse și scutură încă doi centimetri de scrum în scuipătoarea lui.

– Aș vrea să nu fi făcut asta, spuse el.

O fibră musculară i se încordă pe umeri.

– Poate vom face o excursie la Nisa într-o zi, zise ea.

– Nisa nu este Brighton – și sunt sătul până în fundul măselelor de Franța.

„Sigur că Nisa nu este Brighton, se gândi ea. Dar cine n-ar alege Nisa în loc de Brighton?” El era într-una dintre stările lui de contrazicere.

Ea privea fășia de fum ridicându-se în aerul zilei. Fusese dificil, extrem de dificil chiar, să-și asigure un loc pe care să îl poată numi acasă în Vence. Proprietarii diverselor vile refuzaseră să-i închirieze, de teama infectării. Toată săptămâna trecută, ea și Barby, cea mai capabilă dintre copiii ei – care era acum o tânără femeie de douăzeci și cinci de ani –, încercaseră tot ce putuseră, de la farmec până la vinovăție, disperare și mită. Dar nimeni nu dorea ca un tuberculos să respire pe proprietatea lui, iar o călătorie dincolo de raza de acțiune a taxiurilor era exclusă. Lorenzo, pur și simplu, nu era capabil de așa ceva.

Căldura dimineții i se strecura pe sub guler, iar nasturii cămășii îl ardeau ca niște bășici pe gât. Suspecta că ea era bucuroasă pentru că el era neputincios zilele acelea, neutralizat, un invalid care avea nevoie de ajutorul ei ca să supraviețuiască. Nu avea nevoie decât să ajungă la Boulogne și să prindă vaporul spre Newhaven sau Brighton. „Sunt bucuros să merg în Sussex – este un ținut care îmi place foarte mult.” El dorea să vadă strălucirea albă a stâncilor de pe malul mării, pe coasta Canalului. Spuma valurilor în lumina crepusculară. Macii de mare de pe plaje. Își dorea să audă clipocitul zgomotos al valurilor. Toate astea erau, acum, *verboten*.

– Coasta asta, spuse el fluturând din mână, este plină de lepădături pline de bani.

LIBRIS | We know books

– Oamenii se bucură, pur și simplu, de soare, după o iarnă lungă, Lorenzo. De ce n-ar trebui să o facă?

El trase de guler.

– Fericirea cuiva, într-o stațiune englezească, nu depinde de toată această strălucire nesfârșită a soarelui.

„Ceea ce e foarte potrivit“, se gândi ea.

Și de ce vorbea mereu de parcă ea n-ar fi avut deloc amintiri din Anglia?

– În Anglia, noi nu ne gândim să țopăim peste pietre, într-o mare glacială. Îți îngheață măduva oaselor la contactul cu apa. Inimile bătrâne se strâng. Testiculele fac implozie. Dar oamenii sunt mulțumiți. Nimeni nu are nevoie de o eternă „priveliște minunată“.

Ea își ridică pieptul întrebându-se: bărbatul în pantaloni de flanel avea să se întoarcă din nou pe drum?

– Noi vrem o schimbare drăguță de peisaj, o scoică sau două, o curiozitate de la vreun magazin igrasios. Așteptăm sunetul clopotului de pe chei, o zi sau două cețoase și... și, în afara cabanei, ei bine... – el încleștă mâna pe mânerul fotoliului – ...doar gunoierul care strigă să te scoale din morți.

Un acces de tuse îi urcă din stomac.

– Iisuse, dacă vreun gunoier englez de treabă m-ar trezi și pe mine, când va veni vremea... Iar dacă nu reușește, poate, cel puțin, să-ți ofere o eliminare rapidă. Whiz-bang!

– Lorenzo, n-ar trebui să te obosești în felul ăsta.

– Nu mă obolesc, Frieda. Vezi tu, moartea iminentă are tendința de a face asta fără ajutor.

Ea își înclină încheietura mâinii. Țigara ei pluti elegant.

Ochii lui ardeau.

Avea să se întâlnească ea cu amantul ei, *Il Capitano*, zilele acelea? se întreba el. Nu era mare distanță între Riviera italiană și Riviera franceză și, un lucru era sigur, bărbatul acela era plin ochi de spermă și entuziasm. Relația lor încetase de mult să mai fie un secret între soț și soție; era doar un subiect pe care fiecare dintre ei știa să-l evite.

În asemenea momente, își permitea să se minuneze. Cum ar fi fost viața dacă el n-ar fi coborât dealul în seara aceea, prin livada de măslini, departe de ea? „*Dragă R., o aștept pe F. peste câteva zile – ea scrie neobosită din Germania.*“ Ce ar fi fost dacă, după acele câteva săptămâni la San Gervasio, împreună cu ea, el ar fi rămas, pur și simplu?

Dragă R. Împreună, ei le-ar fi crescut pe cele trei fiice ale ei. El ar fi putut să devină tată. Cine poate să spună? El ar fi scris în fiecare dimineață în vechea livadă de măslini, cu Duomo strălucind pe câmpia de dedesubt.

Frieda ar fi avut parte de Angelo al ei – chiar mai mult decât avea în momentul acela. Nu ar fi existat *Chatterley*, pentru că nu ar fi avut nevoie să-i scrie lui R., să o evoce. El și-ar fi ridicat fruntea la sfârșitul zilei, ca să o vadă cum pășește pe ușă cu smochine, lămâi și hârtie de desen de la piață. El ar fi privit peste curte la Canovaia, ca să-i vadă capul roșcat aplecat peste gherghef sau peste desenele ei. Noaptea, în pat, corpul ei s-ar fi lipit de al lui, iar corpul lui de al ei. Nu ar fi fost nevoie să se întindă după ea, în tăvăleala timpului.

În seara aceea, în timp ce cobora dealul, el nu întorsese capul să o privească. În momentul acela se temuse că n-avea să mai poată să plece dacă făcea asta. O lăsase să creadă că era hotărât. Îi trimisese câteva cărți poștale. Nu o mai văzuse după aceea.

Pe balconul de la Trista Astra, el încerca acum să-și întoarcă șezlongul de la soare, să-și smulgă gândurile de la ea și de la celălalt balcon, îndepărtat. Reluă subiectul.

– Brighton. Ar merita..., îi spuse el Friedei, luptându-se cu o roată. Littlehampton era suficient de vesel. Îți amintești? Sau Bognor. Aș fi la fel de fericit ca un păstrăv într-o casă de oaspeți umedă, bognoriană. M-aș duce dracului acolo și mâine, dacă n-ar avea cuțitele scoase pentru mine.

Ridică privirea. Soția lui zâmbea și își flutura mâna spre un trecător de pe strada de jos, de parcă ar fi fost într-un balcon imperial.

– Nimeni nu are cuțitele scoase pentru tine. Ea se întoarce și eliberă frâna scaunului său. Ești un scriitor, nu un fugar.

– Aș prefera cuțitul închisorii.

– În închisoare ai putea să scrii. În închisoare te hrănesc. *Fiecare nor*, Lorenzo.

El ridică privirea. În Vence era o zi brutal de lipsită de nori. Ce speranță exista pentru el aici? Viața se aplatiza într-o stare de bine lipsită de sens când soarele strălucea atât de nediscriminat. Așa era Riviera tot timpul. Previzibilă. Promiscuă. *Populară*. Pe vremuri, fusese încântarea și sanctuarul său, dar acum ura locul acesta. Oameni, oameni peste tot.

Ea își aruncă țigara și bătu din palme.

– Haide, acum! Taxiul nostru este după colț. Aud motorul.

Tălpile lui erau palide, creaturi dezbrăcate, moluște ieșite din cochiliile lor. Arătau absurd, se gândea el, pe sprijinul pentru picioare al fotoliului său cu roțile.

– Putem? spuse el, holbându-se la ele. Chiar putem?

Ea goli scrumul din scui pătoare peste balustradă, apoi își întinse brațele cu somptuoșitate. Nu credea că el vorbea serios când spunea că este pe moarte. Dacă ar fi crezut cu adevărat asta, nu ar fi fost capabil să vorbească atât de volubil. Așa cum el nu credea asta, nici ea nu credea. Moartea lui fusese prevestită de mulți ani și învățaseră amândoi să nege afirmațiile și diagnosticele. Prietenii lui o considerau neglijentă, iresponsabilă, chiar criminală. Ei o disprețuiau pentru asta și pentru multe altele. Treaba lor, se gândea ea. El sfidase toate prognozele prin simpla putere a voinței lor colective, ceea ce însemna că ea n-avea să mediteze la faptul că el îi cerea acum să-i pună ciorapii și pantofii, în locul lui. Pentru prima dată, el spunea că aplecatul îi făcea rău la stomac și la respirație.

Clama de pe suspensorul lui nu se închidea. Ea stătea aplecată mult peste picioarele lui. În timp ce aștepta, el privea în altă parte, studiind orizontul de parcă era în căutarea unei fisuri în bolta zilei. Toate cuvintele acelea, tot scrisul acela, acum arestate. *Care fusese scopul?*

– Nu vreau să mor într-un taxi, spuse el.

Ea îi răspunse că va trebui să se mulțumească cu un ciorap pe jumătate ridicat. Pentru o clipă, ea se gândi să-i desfacă nasturii șlițului și să-i facă o felație sau să-i ofere un sân greu, ca să-l calmeze. Dar era timpul să plece, iar dorințele lui nu mai erau așa directe, dacă fuseseră vreodată. Ea se ridică, având fața înroșită, și își suflă o șuviță de păr blond-argintiu de pe față.

– Pălăria mea!

El apucă ambele roți ale scaunului cu roțile.

– Este în taxi, Lorenzo. Dacă nu plecăm acum, șoferul o să o vândă și va pleca. Te rog, nu fi insuportabil!

El nu spuse nimic. Era dependent de ea acum. Avea nevoie de ea ca să trăiască. Poate că întotdeauna avusese. Orice nevastă docilă ar fi avut creierul și sufletul tranchilizate. El avusese nevoie de provocările ei. Poate chiar avea nevoie de problema care era ea.

Ca soț și soție, se luptaseră aproape de la început. Ea era în largul ei cu poftele proprii, cu apetitul carnal lejer, dezinvolt. El era însetat de mister, de rudele care păreau să fie întotdeauna altele; de interiorul neexplorat al celor dragi. Boala îl micșorase, în timp ce apetitul ei o făcuse să devină robustă. El nu mai era suficient pentru ea, iar ea era prea mult pentru el. Forța frustrării lor reciproce era legătura lor rezistentă și, în perioadele de relativă armonie, ea îl cocoloșea, iar el se lăsa cocoloșit. Era suficient. Acum, era suficient. Sfârșitul căsătoriei lor fusese prezis de multă vreme de către prieteni și, totuși, iată-i aici, familiari în locuri pe care nu le cunoșteau, pe această bătănie îngustă a vieții.

Pantofii lui erau legați. Cravata era dreaptă. Costumul gri, de vară, călcat. Cămașa cu gulere, spălată. O batistă roșie, ca să nu se vadă sângele pe care-l scuipa. Pantofi maro, lustruiți. Pălărie Homburg. Pardesiul pliat peste braț. El evita clasa existențială a celor numiți „invalid”, persoanele în pijama, tot ce era ne-valid¹. În fiecare zi își

¹ În original, *not-valid*, paralelism cu *invalid* (în lb. engleză în text, n.red.)

deschidea pașaportul ca să privească pagina șampilată: „In-valid“. Prefera „Inamic public“.

Frieda viră scaunul lui cu rotile, ieșind de pe balcon printre perdelele subțiri, traversând camera mohorâtă și ieșind apoi pe ușă.

– Dacă întreabă cineva, spuse ea în timp ce așteptau liftul, este o zi minunată. Țsta este un motiv suficient.

– Sigur că este o zi minunată! Întotdeauna este o zi minunată! Asta nu înseamnă nimic pentru oamenii aceștia. Ai putea, la fel de bine, să spui: „Apa este udă“.

Se simțea la fel slăbit ca o floare de geranium ofilită, într-un ghiveci. Ea apăsă butonul de chemare.

– Luăm puțin aer, spuse ea. Asta e tot.

El se prinse de rotulele genunchilor. Acestea se ridicau prin pantaloni ca două dealuri Golgota ale oaselor sale.

– Și dacă ne întâlnim cu doctorul meu?

– Repet, Lorenzo: noi – luăm – puțin – aer.

R-urile ei se rostogoleau cu o autoritate teutonică.

Liftul sosi cu un ușor clinchet..

Invalid, invalid, scârțâiau roțile scaunului său.

Băiatul de serviciu trase grilajul, apoi închise ușa. Clătină din cap în semn de bună ziua către rezident și soția lui, apoi lăsă levierul spre stânga. Cabina tremură oribil și porniră în jos.

În tot acest timp, exilatul strângea sub jachetă exemplarul său din *Viața lui Columb*. Biblioteca fusese singurul lucru decent din locul acesta.

– Da? îi spuse ea. Luăm puțin aer!

El încuviință din cap cu falca încleștată, cu nodurile degetelor albe. Cablurile ascensorului se întindeau și ardeau. *Viața lui viața lui viața lui...*

Apoi grilajul se deschise, lumina zilei năvăli în interior și clopotul inimii sale sună – și cât era de bucuros, cât de etern bucuros era să se afle din nou în mișcare.

A doua zi, 2 martie 1930, dimineața se strecură printre obloane în fâșii de lumină și umbră. Un șifonier părea să se ridice din semi-întuneric. O chiuvetă deveni albastră, ca de cretă, iar apa stătută străluci într-o cană.

Ziua mai dezvălui și un scaun emailat în care o asistentă medicală moțăia cu bărbia sprijinită în piept. Lumina arunca o strălucire monotonă peste pantofii săi negri și în părul castaniu și lung al pacientului ei adormit. Încălzea scândurile goale ale dușumelei și se scurgea peste noptieră, adunându-se în paginile deschise ale *Vieții lui Columb*.

La capătul patului, strălucea o pisică roșcată. În carafa de pe noptieră, florile de câmp se întindeau spre lumină. Deasupra patului îngust, pentru o clipă, un tablou cu Fecioara aruncă o strălucire aurie. Dincolo de ea, între rama rotundă și perete, un snop uscat de frunze de palmier părea să țipe cu toată fibra sa după clorofila verde.

Afară, ziua părea privirea unui vechi zeu provensal, într-o binecuvântare întâmplătoare a tot și a nimic. Briza care bătea părea stărnită de pleoapele grele ale acestui zeu local, care se închideau și se deschideau. Aproape că suflă lenjeria în grădină, dar menajera fugi afară, îngăduitoare, și le fixă pe toate – două veste mari de femeie, izmene de bumbac și lenjerie bărbătească, până la genunchi, din Anglia.

Mult mai jos de vila din vârful dealului, marea pulsa. Totuși, lumina strălucitoare a coastei era temperată aici, pe dealuri, la acea

oră matinală, de ezitarea tandră a lunii martie și de amintirea primăverii în luptă cu iarna. Pământul era încă rece și plin de rouă.

Exilatul stătea întins pe o parte. Respirația lui era o ardere mocnită în piept. Șovăielnic, el visa la câteva bărci mici, fiecare cu prova pictată cu un singur ochi negru, larg deschis. Flotila îl găsisese, în sfârșit, ieșind la suprafață dintre zidurile subterane ale mormintelor etrusce pe care le explorase pe vremuri în Toscana. În dimineața aceea, bărcile acostaseră la marginea patului său.

El zăcea potolit. Ochii lui erau niște cavități umbrite. Capul se reducea la craniu, iar barba lui roșcată era estompată. Singurul locuitor permanent al vilei, pisica roșcată, mirosise boala la noul sosit și renunțase la detașarea sa, ghemuindu-se la picioarele lui.

Perna era confortabilă. Călătorise împreună cu el, mai întâi la Trista Astra și apoi aici, la Villa Robermond, ultimul lor adăpost închiriat. Frieda și Barby se dăduseră peste cap, iar pe 1 martie, după o călătorie zdruncinată cu taxiul peste dealurile de la vest de Vence, se instalaseră, în sfârșit, în noua casă.

Se trezea încet din somn. Sub obrazul lui, perna încă mirosea a cimbru sălbatic și a rășină de pin de la lemnul din spatele vechii lor vile din Toscana, Mirenda. În urmă cu un an? Sau doi? Era pătrată, solidă și impunătoare, cu podele de marmură. El plătitise 25 de lire chiria pe un an pentru întregul etaj, *piano nobile*, iar casa se dovedise cea mai liniștită locuință a lor dintotdeauna, fiind situată pe coama unui deal abrupt ce domina câmpurile vechi de 400 de ani, care coborau în tonuri de argintiu (măslinii) și auriu (grâul) pe toate părțile, la fel de frumos configurate precum un peisaj renascentist al unui vechi maestru.

În fața vilei, mănunchiuri de chiparoși negri-verzui se ridicau ca niște paznici peste singurătatea lui. Șirurile de drobițe de pe câmpuri, acoperite de petale galbene, emanau un parfum ușor, cald, straniu. În spate, lemnul îl aștepta în fiecare zi de la ora opt. Florile

de câmp creșteau din belșug. Câmpurile înconjurătoare erau presărate cu locuințele arendașilor *contadini*, ce păreau construite din bețe de chibrit. Avea în jurul lui oameni pe care să-i salute din cap, dar nu era nimeni care să-l săcâie. Nu erau străini. Foarte puțini vizitatori ajungeau să urce pe dealul lor amenințător.

În cele mai multe zile, avea nevoie doar de romanul lui și de bunăvoință. Mai era și Frieda, desigur. Ea fusese un public bun pentru fiecare nou capitol, în timpul mesei de prânz. Mai erau apoi picturile lui, în fiecare după-amiază. Fuseseră, de asemenea, o companie plăcută. Uneori mai venea și Barby, fiica lui vitregă.

Fusese extaz sau, cel puțin, atâta fericire câtă se simțea îndreptățit să sperie – asta până când se îmbolnăvisese sau se îmbolnăvisese mai rău și ajunsese brusc să urască Mirenda la fel de mult ca pe oricare altă reședință în care îl ajunsese boala. Până la urmă, ajunsese să nu știe cum să plece mai repede de acolo.

Pe jumătate adormit, sub supravegherea asistentei englezoaice, își simțea picioarele strecurându-i-se din nou în sandalele sale vechi, cu talpă din sfoară. Pălăria lui de pânză avea boruri largi și obișnuia să-i ferească ochii atunci când lucra în spatele vilei Mirenda. În cea de ultimă toamnă în Toscana, pleca în fiecare dimineață în pădure, unde rămânea așezat cu o pernă sub șezut și cu spatele sprijinit de un pin care-i făcea umbră; mâna îi alerga sălbatic peste pagini, iar el își depășea toate previziunile.

Un roman în care cel care turna viață devenea viață. Simțise viața poveștii sale cum se scurgea printre rânduri așa cum sângele curgea prin vene, așa cum laptele se ridica în sân, așa cum seva circula prin copaci.

Peste picioarele lui alergau șopârle, iar păsările țopăiau nepăsătoare, ignorându-l. Doar încheietura mâinii lui se mișca. În bătaia vântului, trunchiul pinului se îndoaia spre el, elastic și puternic. Violetele se împrăștia la picioarele lui în umbre albastre. Mușchiul

LIBRIS | We know books
 respira. O primăvară abundând de gladiole bolborosea efervescentă, dedicată parcă unui sfânt neglijat. Pe o creangă de deasupra, o cană de tinichea se legăna în vânt, pentru pelerinii și copiii încinși.

El nu îi văzuse nici pe unii, nici pe ceilalți, dar în fiecare dimineață un preot într-o sutană neagră îl saluta din cap în timp ce se grăbea prin pădure, pe drum, ca să officieze slujba sau să binecuvân-teze recolta. Din când în când, prin tufișuri alerga un câine. Greierii se agitău și, pe câmpurile din apropiere, fetele cântau în timp ce tăiau snopii.

Mult mai jos, în câmpia râului Arno, Florența părea un mozaic frumos de acoperișuri din țiglă arsă, chiparoși și *campanile* strălucitoare, iar în centrul lumii eterne se înălța Domul, benign și reticent.

Ce îi scrisese lui Huxley în toamna aceea, când romanul lui evoluase?

„E un pic de revoluție, spunea el, o mică *bombă*.”

*

La sosirea lor la Robermond, după evadarea de la Trista Astra, Frieda începuse să despacheteze lucrurile într-o etalare necaracteristică de eficiență. În timp ce îi făcea patul, arătă spre petele de sânge de pe perna lui. Dar el refuză să-i permită ei sau menajerei lor să i-o ia, iar Frieda, la fel de neglijent fericită în acel nou loc ca în oricare altul, nu insistă prea mult, nici măcar când se confruntă cu groaza discretă a asistentei englezoaice. În schimb, își aruncă pantofii din picioare, se întinse pe podeaua rece din marmură și o însărcină pe Barby să se ocupe de orice altceva.

În oricare altă casă sau vilă, el se apuca întotdeauna să scoată mizeria, să frece podelele – cu bretelele legate de talie –, să sape în grădina bucătăriei, să zugrăvească zidurile, să construiască rafturi, să pună perdele, să facă gem. În schimb, Frieda nu ceda niciodată în fața necesităților burgheze dacă-și putea întinde membrele la soare sau pe o podea rece sau dacă se putea așeza la pian ca să cânte. Ea îi spunea că

știa care era scopul vieții, iar el o iubea și o disprețuia deopotrivă pentru asta. Obişnuia să facă glume cu prietenii, spunând că, împreună, erau o mare bestie și o povară; el era bestia și ea era povara.

Venise momentul. Asistenta îl trezi din somnul său chinuit. Îi luă pulsul galopant la încheietura mâinii, îi reduse la tăcere protestele cu un termometru băgat sub limbă și îi așeză perna, obligându-l să se supună. În tot acest timp, ochii ei oblici, înclinați de strabism, îi evitau cu grijă pe ai lui, parcă intenționat.

Se purtase urât? se întrebă el. Țipase la ea? Posibil. Nu prea știa. Se simțea la fel de slab ca un miel. Dar avusese un organism norocos, în ciuda tuturor celor întâmplare, un organism puternic, energic și viguros. Un doctor îi spusese Friedei că el ar fi trebuit să fie mort deja de treizeci de ani, dar constituția lui încăpățânată îl ținuse în viață până atunci, la limita avansată a celor patruzeci de ani.

Asistenta englezoaică se întinse spre mânerul obloanelor și pieptul ei apretat aproape că îi atinse marginea capului. El avu un instinct vag de a întoarce capul pentru a suga. În schimb, îl cuprinse un spasm de tuse și începu să se zguduie împreună cu rama patului.

– Pentru ce toate astea? murmură el cu respirația tăiată înspre cameră.

Plămânii îl ardeau mai tare și gâfâia ca un pește pe uscat. Fecioara dintr-o pictură de pe perete – o copie după Raphael – privea în jos spre lupta lui.

Cunoștea ochii aceia. Îi cunoștea...

Asistenta englezoaică îi dădu o cană cu apă proaspătă.

– Doamna Lawrence și fiica ei, se aventură ea, au plecat la piață în urmă cu o oră.

El nu avu niciun răspuns. Coastele îl dureau.

Ea îl convinse să se ridice sau, mai degrabă, să se aplece și să se incovoie, ca să-și clătească fața transpirată la chiuvetă și să se spele pe dinți. În mica oglindă pătrată, el începea încet să semene cu el însuși: părul roșcat de culoarea noroiului, nasul ca un cartof, bărbia îngustă

acoperită cu o barbă arămie, dinții mici, îngălbeniți, și obrații supti, înroșiți. Era, își spunea în sinea lui, o față de corcitură, o față de plebeu, care se distingea doar prin provocarea adâncă a ochilor săi.

Observă, cu un fel curios de lipsă de interes, că avea pupilele mari – probabil dilatate de febră – și se întoarse să privească prin ușile duble, înalte, dincolo de balcon, spre măslini și spre marea indiferentă. Apoi se prăbuși din nou pe pat, iar asistenta se apucă să-i taie barba și părul.

Și alte femei îl văzuseră în felul acesta: mama și sora lui, Ada – Friedei nu i se puteau încredința foarfecele –, și, o singură dată, R.

Deja trecuse aproape un deceniu de atunci – cum era posibil?

Asistenta încheie operațiunea pieptănându-i părul și netezindu-i fruntea cu palmele. Era un lucru minunat – un lux – să fie atins astfel și se întrebă: toate aceste pregătiri minuțioase doar pentru ca el să se întindă în pat? Era mai ușor să-l curețe dacă stătea așezat.

– Mulțumesc, spuse el. *Mulțumesc.*

Avea lacrimi în ochi.

Apoi își umezi fața, clipi și observă mimoza înflorită înfiptă în buzunarul de la piept al sacoului de bumbac albastru pe care-l purta în pat. Pijamaua era ceva sordid, iar el o refuzase întotdeauna. Cine îi pusese floarea acolo? Frieda? Barby? Un dar.

Privi din nou spre pieptul asistentei și îi studie ceasul de buzunar așezat cu susul în jos. Era prins de vesta ei cu un nasture emailat, având un lanț retractabil și o limbă mică și roșie, care ticăia zgomotos.

– Când? întrebă el vag.

Morfina începu să îi intre în branhii.

– Astăzi este sâmbătă, spuse ea. Este zece și jumătate.

Dar el nu se referea la asta.

Ea privi dincolo de el, ticăind.

Unde găsiseră o asistentă englezoaică? Ea nu era precum îngrijitoarele de la sanatoriu, ale căror fețe erau plăcute, atrăgătoare și

tonice. Ea era un cu totul alt gen de creatură. Eficientă. Indescifrabilă cu ochii ei oblici.

Creierul i se cocea în cuptorul capului, iar ea ticăia în scaunul ei ca o mică bombă cu ceas. Nenorocitul acela de ministru de interne o trimisese ca să-l bage în pușcărie? După tot circuitul din parlament? N-ar fi lăsat asta să treacă – el și Bătrânii Cărunți¹.

Un acces de tuse îi întrerupse gândurile.

– Anglia, spuse el către tavan. Imposibil.

– O, da. *Cam așa*, zise asistenta englezoaică și ochii i se încrucișară, de parcă ar fi vrut să evite flacăra albastră din ochii lui.

El își întoarse privirea spre perete. Ea n-ar înțelege niciodată, își spuse în sinea lui, chiar dacă își mai recăpătase suflarea. Anglia era o imposibilitate, și nu neapărat din cauza șubrezeniei trupului său – noul doctor pretindea că mai avea doar un singur plămân în funcțiune. Anglia era o imposibilitate pentru că îl devora – dar *nu* „devorarea“, nici vreunul dintre diagnosticele pe care și le pusese singur: congestie pulmonară, astm, *la grippe*, o nenorocită de depresie, pieptul slăbit, câteva luni de indispoziție, o iarnă îngrozitoare, o urmă de pneumonie, un frig italian peste tusea sa infernală.

El murea din cauza tristeții, a înfrângerii, a inimii zdrobite. *Anglia* îl ucidea. Dragostea lui pentru ea. Aversiunea față de ea. La dracu' cu ea, la dracu' cu conaționalii săi, cu imaginația lor atrofiată și cu boasele lor ofilite. La dracu' cu inima lui, pentru că o dorea atât de tare.

Sunt englez și englezismul meu este viziunea mea...

Mai mult decât orice, își dorea să revadă copacii de zadă din copilăria lui. El, Jessie și, uneori, Alan, fratele ei mai mare, care obișnuia să plece devreme din Eastwood pentru a merge pe jos la Whatstandwell, ajungând trei ore mai târziu, lihnit de foame. Și între ei – comorile! Erau suficiente o pâine și o turtă de coacăze, pe care tăbărau imediat cu bricegele lor, sfâșiindu-le. După ce terminau, luau

¹ Old Grey Elderlies – sintagmă care definește clasa conducătoare britanică (n.tr.)